סודי ביותר

שיחת רה"מ, מ. בגין, ושר החוץ דיין עם השגריר לואיס בלשכת ראש הממשלה בירושלים –
3.11.77 בשעה 1700 בנוכחות: ברנבק ויהודה אבנר

השגריר מסר לרה"מ העתק נאום הנשיא בפני ועידת הקונגרס היהודי העולמי ב-ורש' 2.11.77.

רה"מ סיפר לשגריר תוך סודיות מוחלטת, ולמסירה למזכיר המדינה בלבד, כי באותו בוקר בא אליו שליח מיוחד מנשיא רומניה צ'ורצ'סקו. הוא הביא שדר האומר כי הוא הציע לסאדאת שנציג בכיר מצרי יפגש בבוקרשט עם נציג ישראלי בכיר תחת חסותו של נשיא רומניה. סאדאת מסכים, וקבע כי מצד המצרים הפגישה תהיה בדרג סגן נשיא. רה"מ אמר שהנציג הישראלי יהיה שר החוץ דיין.

לואיס שאל איזה מסגני הנשיא יהיה?

רה"מ השיב כי לפי דברי השליח, שהוא היועץ הראשי של צ'ורצ'סקו, טרם נקבע. אותו שליח נוסע עתה למצרים לסדר הפגישה והוא ידיעני שמו של סגן הנשיא.

השגריר שאל מתי בערך תתקיים הפגישה?

רה"מ השיב שהיא תתקיים לאחר 15.11. דיין מוכן לצאת לבוקרשט בערך ב-17.11 ליום-יומיים לצורך זה. רה"מ מסר שהוא יוצא לאנגליה לביקור רשמי ב-20.11 ועל דיין להיות חזרה בארץ בעת העדרו.

השגריר הביע שבעות רצון עמוקה על אפשרות המפגש.

רה"מ הזכיר כי בעת ביקורו ברומניה הוא אמר לצ'ורצ'סקו כי הוא מוכן להפגש אישית עם סאדאת, וכי כנראה הפגישה הצפויה באה בעקבות שיחה זו. רה"מ הוסיף כי צ'ורצ'סקו סיפר לו בשעתו כי סאדאת התרשם מאד מהעובדה שישראל מוכנה ללכת לג'נבה ללא תנאים מוקדמים וכי הוא, כמו רה"מ רוצה להגיע לידי חוזה שלום. רה"מ אמר כי ביום ב' הוא מתכוון למסור לצ'ורצ'סקו באמצעות שגרירנו בבוקרשט על נכונותו של דיין לקיים את הפגישה בערך ב-16 – 17 בנוב'. רה"מ חזר והדגיש את הצורך בסודיות מוחלטת.

השגריר הסכים על הצורך לשמור את הענין בסוד מוחלט כי הסורים כבר מפיצים שמועות כאילו המצרים מתכוננים לעיסקה נפרדת עם ישראל.

2/.

בהמשך השיחה הוחלפו דעות בקצרה על הארגון העבודה הבינלאומי בעקבות פרישת ארה"ב מהארגון. רה"מ אמר כי הוא מרגיש חובה מוסרית להתייעץ עם ממשלת ארה"ב בנושא המשך חברותה של ישראל בארגון. אם אנחנו מחליטים להשאר, אמר רה"מ, היינו רוצים שנוכל לאמר לציבור ולממשלה שההחלטה נפלה לאחר התייעצות עם ארה"ב. רה"מ ביקש מהשגריר לעלות את הנושא בפני מזכיר המדינה והשגריר הסכים. השגריר הביע את דעתו ךהאישית באמרו כי הוא גאה על החלטת הנשיא לפרוש מהארגון. אך בתנאים של ישראל, עליה לשמור את חברותה אחרת הדבר יעודד תהליך באו"ם שלא יהיה לטובת ישראל. על ישראל לשמור על חברותה בכל הארגונים הבינלאומיים עד כמה שאפשר ואסור לה לוותר על זכויותיה.

שר החוץ מסר לשגריר כי ישראל עומדת במגע עם הצלב האדום וכי נמצא כעת בארץ האיש מספר 2 של הארגון. שר החוץ אמר כי נמסר לו שישראל תסכים לביקור אצל כל אסיר בטחוני במשך השבוע הראשון לאחר מאסרו.

לאחר מכן נסובה השיחה על העיניים המדיניים השוטפים בעניין ועידת ג'נבה. רה"מ מסר כי הוא קיים שיחה עם השגריר דיניץ לאחר שיחתו עם מזכיר המדינה בצהריים, 2.11. לואיס נשאל אם הוא קיבל דיווח מלא על אותה שיחה והשיב כי הוא קיבל דיווח בע"פ בלבד.

שר החוץ אמר שמסתמנות מהשיחה 2 עובדות: 1. אין עדיין לארה"ב תגובה ממשית מצד הערבים לגבי נייר העבודה. מסתבר כי מזכיר המדינה חושב שהמלך הסעודי יוכל להשפיע על האחרים לקידום העניך. 2. מצרים וירדן מגלות יחס מתוך יחסית ואילו הסורים עומדים בעמדותיהם הקיצוניות. מכל-מקום שום דבר איננ סופי ךעדיין, וכי יש לחכות לתוצאות השיחות בערב-הסעודית. מזכיר המדינה עדיין איננו יודע אם תתכנס ג'נבה לפני תום השנה.

דיין המשיך: מתוך שיחת וואנס-דיניץ עולה נקודה אחרת הדורשת הבהרה. לא ברור למה התכוון וואנס כאשר הוא אמר כי מליאת הועידה צריכה לשבת כל הזמן. לדעתנו - ושמחה הבהיר זאת למזכיר המדינה - לאחר מושב הפתיחה, הועידה צריכה להתפצל לקבוצות עבודה וכי המליאה במסגרת המשלחת הערבית המאוחדת צריכה למעוד. כפי הנראה דיניץ-וואנס לא הגיעו להבנה בעניין זה.

השגריר לואיס אמר שהוא נתבקש על-ידי מזכיר המדינה לעלות כמה נושאים בפני רה"מ ושר החוץ. קיימת קודם כל בעיית הסירוג והסודיות. בפגישה האחרונה, (רה"מ, שה"ח והשגריר, 28.10), נאמר מהצד הישראלי שבשלב זה מידת ההתייעצות בין שתי המדינות איננה מספקת. השגריר אמר כי הזמנת וואנס לדיניץ לקיום פגישה באה כתוצאה מהרגשה ישראלית זו. יחד עם זאת יש כנראה דליפות אשר מקשות על ההתייעצויות והשגריר הביא לדוגמא את שידור הטלויזיה של יום ו' בערב (22.10) אשר הביא סיקור די מדוייק מהפגישה שנתקיימה באותו יום. גם היום, הרדיו הישראלי שידר סיכום מאד קרוב לאמת על פגישת וואנס-דיניץ. אין ספק, אמר השגריר, שקיימת בעיה של גישה לחומר המסווג.

הדבר חמור במיוחד בגלל המצב העדין של המו"מ לקראת ג'נבה. ברור כי קיימים חילוקי דעות בין מה שהסכמנו (ישראל וארה"ב) בשיחות בניו-יורק לבין מה שהערבים מוכנים לקבל. לדעת השגריר, מוכנות מצרים וירדן ללכת לג'נבה על בסיס נייר העבודה עם כי הם דורשים כמה תיקונים. הסורים, מאידך, הרבה יותר נוקשים ומגלים סלידה מכמה נקודות שבנייר העבודה. ארה"ב משתדלת להניע את הסעודים והסובייטים לרכך את עמדת סוריה. אין אנו יודעים עדיין אם נצליח במהלך זה. רזו הסיבה למה ארה"ב איננה יכולה לתת לישראל תשובה ברורה על עמדת הערבים. המצב הפנים-ערבי הוא מורכב ביותר בשלב הנוכחי. הם, הערבים, לא יכולים אלא להשמיע בפומבי דברים פוגעים בישראל ודברים שליליים על נייר העבודה. אך מאחורי הקלעים ארה"ב משתדלת להביא להסכמה ביניהם אשר תהיה סבירה מבחינת ישראל. ישנם נושאים אשר הערבים יודעים היטב שארה"ב לא תשנה את דעתה. למשל עניין היצוג הפלשתינאי. הם יודעים שעניין היצוג חייב ~~יהיה~~ להיות לפי ההסכם בינינו.

רה"מ אמר כי אותו פרוטוקול הנוגע ליצוג לא הובא אפילו לידיעת וחו"ב וכי אנו שומרים על העניין כסוד מוחלט. [השגריר הוסיף שאנו נתונים בדיון דו-שלבי, האחד מאחורי הקלעים והשני הדיבורים הפומביים. כל הצדדים משמיעים דברים לצורך ציבוריהם והדבר מובן מאליו. אך כאשר השיחות השקטות נעשות פומבית הדבר גורם לנזק בלתי משוער.] רה"מ הגיב באמרו כי על השגריר לדעת שאנו לא נודיע על דבר פומבית, הסותר את מדיניותינו ~~כמו שהיא~~ היסודית. רה"מ הביא כדוגמא את דבריו בכנסת כתגובה לדברי ~~סאדאת~~ פהמי אשר דרש כתנאי לשלום את הפסקת העליה לישראל. אמרתי בכנסת, אמר רה"מ, כי אם הערבים יעלו נושא כזה בג'נבה לא נסכים אפילו להקשיב ולהתייחס אליו. מה שאמרתי בכנסת אמר רה"מ מביע את עמדתנו כמו שהיא. יתכן שמדי פעם הערבים ישמיעו דבר פומבי הסותר את עמדתם הפרטית, אך לא כן ישראל.

שר החוץ אמר כי הוא בדק את ההדלפה לטלויזיה והוא גילה שהיא יצאה מוחו"ב בה דיווח רה"מ על מהלך השיחות באותו בוקר. שר החוץ הוסיף שבימים אלה פורסמו ב"ניו-יורק פוסט" ציטוטים מדוייקים של שיחותיו עם הנשיא בניו-יורק, וכי העתון טוען כי החומר הושג מאחד הנוכחים אשר רשם את תוכן הפגישה.

השגריר ביקש שיעשה מאמץ עליון למנוע דליפות. הוא אמר שהפסיכולוגיה הערבית ביחס לנייר העבודה היא שהם אינם יכולים לקבל נייר שהוא ישראלי. אנו אמרנו להם פעם אחרי פעם שהנייר ביסודו הוא אמריקני. הגישה הערבית הזו מסבירה למה אפילו מצרים וירדן מרגישות שאינן יכולות לקבל את הנייר ללא תיקונים. לא קיימת תמונה ברורה עדיין מה יהיה אופיים של התיקונים האלה.

רה"מ שאל מתי לדעת השגריר נקבל את התגובה הערבית המוסמכת?

4/.

השגריר הביע את הדעה כי יתכן שבאמצע השבוע הבא הוא יוכל למסור את הפרטים. הוא המשיך כי מבחינה קונספצירנאלית אנו קרובים לג'נבה, אבל מבחינה פרוצדוראלית קיימים עדיין מכשולים. נתבקשתי ע"י ~~השגריר~~ המזכיר להבהיר בפניכם שאנו ממשיכים להשאר נאמנים להתחייבותינו, להתיעץ אתכם על כל הנושאים החייבים הבהרה. אנו מבינים את עמדותיכם ראין אנחנו מתכוונים לגלות אותם לאחרים. כמו כן אנו נעמוד על הפרוטוקול המוסכם בינינו בענין היצוג הפלשתינאי והערבים יודעים זאת היטב. אנו מעונינים לתת לערבים זמן מספיק בכדי לאפשר לממשלות המתונות השפעה על הסורים. תהליך ההתיעצות הערבית מתמשך בגלל המעורבות של 4 מדינות ערב כולל ערב הסעודית. ישנם ענינים פרוצדוראלים כמו ההצעה: תורנות יושבי הראש Rotating Chairmen שלא הגענו עדיין לחשוב עליה. מזכיר המדינה ביקש ממני לבקש מכם לא להתפס לידיעות בעתונות על דברים שאנחנו מגבשים, כביכול, הנוגעים לועידת ג'נבה. עלינו להתדיין על בסיס של מידע מוסמך ולא על ספקולאציות באמצעי התקשורת. בנוגע לדברים ספציפיים השגריר הוסיף: לא חל שינוי בעמדת ארה"ב לגבי אש"ף מאז ביקור המזכיר ואנס בישראל. לאמור:- כי ארה"ב לא תקיים מגע עם אש"ף ללא קבלת 242 וגם הכרת אש"ף בזכות כל מדינה לחיות בשלום תוך גבולות בטוחים. אם אש"ף היה מודיע על קבלת 2 העקרונות האלו הדבר יתפרש מצד ארה"ב (tantamount) לביטול האמנה הפלשתינאית. המלה הזאת tantamount הוא ביטוי של מזכיר המדינה. רזוהי העמדה שהוא נקט בה בעת ביקורו בירושלים. רה"מ הזכיר כי ב-3 הזדמנויות ~~אמר~~ אומר המזכיר ואנס 3 ביטויים שונים בדבר פירושו שלו לשינוי עמדת אש"ף אם אמנם הוא יבוא. בשיחות בירושלים בחדר הממשלה המזכיר אמר שאם אש"ף יקבל את 242 ויכיר בזכות המדינות לשלום תוך גבולות מוכרים וכו' הוא, המזכיר, יפרש זאת per se כביטול האמנה. מאידך בפני המנהיגים היהודים בפגישתו ברוש' לפני שבוע הוא השתמש בביטוי tantamount, ובשיחתו עם אלון ברוש' הוא השתמש בביטוי automatically, לפי הדיווח שקבלנו משיחתו עם אלון לא נאמר מפורשות שאש"ף צריך להזכיר את המלה ישראל בקונטקסט זה. (התפתחה שיחה על משמעות הביטויים האלה וסוכם כי בכל הנראה הנושא הוא אקדמי וכי אין כל סימן בשלב זה שאש"ף אומנם מתכוון לשנות את עמדותיו הידועות. רה"מ עמד על שלו שהמזכיר עושה רושם כאילו שהוא יסתפק בהכרת אש"ף ב-242 כבסיס לקיום מגע עם ארה"ב).

שר החוץ חזר לנושא ג'נבה באמרו כי טרם קיימנו דיון עם הערבים על העיתוי, מתי ובאיזה שלב תתפצל המליאה לקבוצות עבודה.

השגריר לואיס אמר שכאשר מזכיר המדינה התייחס לנושא בשיחתו עם ידין הוא הביע הרהור בלבד וטרם גיבשנו דיעה. ביחס ליושבי ראש של קבוצות העבודה העלה רה"מ בביקורו ברוש' את הרעיון של תורנות Rotating Chairmen, המזכיר בדק את הרעיון אצל הערבים והם שללו אותו מכל וכל. השגריר העלה את הרעיון שהיושב ראש יהיה מטעם האו"ם כמו בועידת ג'נבה א'. כללית ארה"ב מבקשת מישראל להשאר עם ראש פתוח על הדברים הפרוצדוראלים, יתכן שזה יהיה לטובת ~~המצב~~ הענין להשאיר כמה וכמה דברים באופן בלתי ~~מוגדר~~ מעורפל – ambiguous.

5/.

אנחנו פונים גם לערבים ברוח זו. כולנו מקוים כי עצם המו"מ בג'נבה תיצור דינמיקה משלה והיא תתגבר על הבעיות הפרוצדוראליות השונות. החשוב הוא שלא לתת לנושאים הפרוצדוראליים להתנפח ולפרוץ מדרג הפרופורציות הנכונות. ארה"ב ממשיכה להיות נחושה ומלאה תקוה כי ג'נבה תתכנס. השגריר הביע עידוד רב מהמידע על המפגש הצפוי בבוקרשט. שר החוץ הסכים שזה מוקדם עדיין להכנס לברור פרטים ביחס למספר נוקודות הנוגעות לכינוס ג'נבה. אבל קשה לקבל את התפיסה שג'נבה תקבל דינמיקה משלה ללא הבהרה מספקת של כמה ענינים פרוצדוראליים. ללא בירור זה הצד הפרוצדוראלי יוכל לפוצץ את הצד המהותי של ג'נבה. שר החוץ המשיך כי היתה נקודה אחת שהוא לא דיבר עליה עם הנשיא והיא הדרך להזמנת הפלשתינאים הערבים לועידה. זהו ענין חשוב ביותר. שר החוץ הביע התנגדות להזמנה ישירה לפלשתינאים. זוהי דוגמא של נקודה שחייבים הסכמה עליה עוד בטרם כינוס הועידה. השגריר לואיס הביע הסכמה.

רה"מ חזר והדגיש שאם וכאשר תתכנס ג'נבה אסור שהיא תתפזר בלי דיונים בין קבוצות העבודה. הפוך הוא, פגישת קבוצתxx העבודה חייבת להיות חלק אינטגרלי של פתיחת ג'נבה.

שר החוץ אמר שחשוב שבמועד המתאים תשב ארה"ב וישראל ביחד להשיג הבנה על איך הדברים בג'נבה יסתדרו. כי חשוב לנו שתהיה תמונה ברורה מה יהיה שם. שר החוץ הדגיש כי מדובר על התייעצויות טרומיות ללא כל פרסום.

השגריר הביע את דעתו האישית כי הדבר היה רצוי וכי ישנם נושאים שאסור לעלות אותם על הנייר אלא להסתפק בהבנות. ביחס לקשר בין המליאה וקבוצות העבודה עמדת ארה"ב xxxxx היא שיש להמנע מויכוחים פרוצדוראלים אלא לשאוב מהתקדים של ג'נבה א'. למשל:- בסיום ישיבת המליאה ב-73 הודיע ולדאיים הודעת קונצסיוס אשר קבעה שקבוצת העבודה ידווחו למליאה. רה"מ אמר שישראל התנגדה לגישה זו.

אפרים עברון העיד כמי שהיה בג'נבה א' שיש שוני מוחלט בין מה שהיה אז ומה צריך להיות הפעם. אז המליאה היתה מורכבת ממשלחות נפרדות לאומיות בלי משלחת ערבית מאוחדת. שנית היה מדובר אז על קבוצת עבודה צבאית בלבד אשר תפקידה היה לא מו"מ על חוזה שלום אלא מוגבל למו"מ טכני על הסכם ההפרדה. שלישית היה מובן לכל הצדדים שגם התהליך הזה היה לצורך תרגיל ואחיזת עיניים בלבד וכי עצם המו"מ התנהל מחוץ לג'נבה. לכן אין כל בסיס להשוואה.

השגריר הגיב שארה"ב מחפשת מבנה פרוצדוראלי אשר יביא לידי פתיחת ג'נבה וכי התקדים של הודעת הקונצסיוס מפי ואלדאם דאז יכול אולי לשמש נקודת מוצא לצורך ג'נבה ב'.

6/.

שר החוץ אמר שלא יתכן כי קבוצת העבודה תדורתנה למליאה. יכול להווצר מצב שמצרים, בניגוד לסוריה, תגיע אתנו להסכם אשר במהותו קרוב מאד להסכם שלום וכי קיום ההסכם יתנה בשמירה על סודיותו. כדוגמא: נוכל אולי להסכים עם מצרים שאשור אותו הסכם יבוא לידי ביטוי ע"י החלפת אגרות סודיות בין 2 הצדדים עם ארה"ב, בלי שזה יהיה הסכם פומבי.

לכן, לדרוש דירוח חזרה למליאת הועידה תתן למעשה לסוריה זכות וטו לשלול כל הסכם עם מדינה ערבית אחרת. לכן, אמר שה"ח, בנייר שלנו אנחנו מתקנו את הרעיון של דירוח למליאה. נוסף על כך יש להבדיל בין הדברים שסוכמו עליהם לפני ולקראת כינוס ג'נבה ב-73 ובין הדברים אשר סוכמו בעת הועידה. מה שנאמר בסעיף 6 של נייר העבודה מתייחס לענינים שסוכמו עליהם לפני ג'נבה 73 ולא במהלך הועידה. מה גם שאין ליצור כתקדים את הסיכומים אשר סוכמו תוך כדי הדבורים בג'נבה א'. הם אינם יכולים לשמש כתקדים לפגישות נוספות. השגריר לואיס עמד על שלו שיש בכל זאת מקום ללמוד מהדיונים של ג'נבה א'.

בתום השיחה מסר לואיס כי הוא שוחח עם שר הבטחון וכי נקבע תאריך לבקורו בארה"ב בסוף נוב' עם כי מוקדם עדיין בעת ביקור זה לסכם דברים הנוגעים למטמון ג'. רק בינו', פברו' תגמור עבודת הצוות את עבודתה ביחס למטמון ג'. לכן אין לצפות מביקור זה החלטות מרחיקות לכת.

השגריר לואיס מסר כי, על פי בקשת רה"מ, בדקה ארה"ב את המצב באתיופיה. דעתו של מזכיר המדינה היא שאין לשנות את מדיניות ארה"ב בשלב זה וכי אין לקיים עתה קשר של הספקת נשק. המצב בשטח מתחיל להשתנות וכי גודל מדינת אתיופיה וכח צבאה מתחילים לתת את סימניהם בשדה הקרב.

סוכם כי תתקיים פגישה נוספת עם השגריר בשבוע הקרוב.

יהודה אבנר

יהודה אבנר